

Innevarande år har vår kyrka firat fyrahundra års minnet av Gustav Vasas bibel, den första svenska, fullständiga bibelöversättningen, som förblivit vår kyrkobibel under nära fyrahundra år.

Med all rätt kan vår kyrka i år också hugfästa minnet av den svenska mässordning, som trycktes samma år på det Richolffska tryckeriet i Uppsala och synbarligen under redaktion av ärkebiskopen Laurentius Petri. Denna upplaga av den svenska mässan, som återgives här ovan är nämligen i hög grad normerande för den efterföljande utvecklingen såsom den officiella svenska mässan.

De tre föregående mässupplagorna av år 1531, 1535 och 1537 inleddes med Olavus Petris företal, i vilket företaget att utge mässan på svenska motiverades. Nu är detta företal borta: det enskilda initiativet har erhållit en officiell prägel.

Nytt i 1541 års upplaga är framför allt att predikan direkt omnämnas, ehuru efter evangeliet före tron. För första gången meddelas här, märkligt nog som distributionspsalm, den svenska versionen till *pro pace*.

Där någon önskar högtidlighålla 1541 års bibel och mäsas genom att återupprepa denna svenska mässversion, meddelas här dels att särtryck av mässan kan erhållas från C. W. K. Gleerups förlag, dels att psalmer lämpligen böra väljas ur beståndet i 1536 års Sw. Songer (Ex. 124, 278, 25, 40, 188, 38, 608:1 samt 132.). Musik till mässordningen kan hämtas ur Högs- och Bjuråkerhandskrifterna (C. W. K. Gleerups förlag). En serie mässmusik transkriberad för modern notskrift kan erhållas genom undertecknad. All musik bör utföras utan orgelledsagning. Där flera präster göra tjänst vid altaret bör en ensam bära mässshake, de övriga dalmatika eller alba och stola.

A. Adell.

Laurentius Petri Sällskap.

Sedan år 1924 har namnet *Evangelisk tidegård* stått såsom samlande rubrik för en del större och mindre publikationer, som alla avsågo att möjliggöra en förnyelse av den sedan ett par århundraden förgätna dagliga tidebönen. Titeln har velat markera sambandet mellan detta företag och två avgörande epoker i den kristna kyrkans historia, nämligen den urkristna tiden, som framför andra ha rätt till namnet evangelisk, och reformationstiden, då evangeliet på nytt bröt fram. Därför återupptogs avsiktligt den gamla svenska ordformen för officiet — tidegården, ehuru givetvis en viss andran kanske skulle vakna inför den okända storhet, som täcktes av det ovanliga ordet.

Det har icke funnits någon anledning att ångra valet av beteckning. Den har tålt kritiken, som för övrigt varit förvånansvärt mild.

Det har visat sig att »Evangeliskt tidegård» mottagits med

välvilja och förståelse av ganska skilda riktningar och intressen, som i många avseenden hysa olika uppfattningar, men som funnit tidegården användbar i det religiösa livet.

I två avseenden har utvecklingen sedan 1924 gått efter helt andra linjer, än vad man kunde vänta. 1. Den musikaliska sidan av tidebönen, den s. k. gregorianska sången, har icke fått den framträdande plats i själva tidebönen, som man kunde tänka sig. Om Edv. Rodhes påstående är riktigt, att det var den sjungna mässan och icke den lästa, som erövrade Sverige åt den svenska evangeliska mässan, så måste man för den restaurerade tidegårdens vidkommande vända om tesen: det var den lästa tidebönen och icke den sjungna, som skapade förtroende för tidegården i vidare kretsar och skaffade den plats och existensmöjlighet. Detta var icke förutsett. Vesperarbetet före 1925 var en rent musikalisk fråga, vespern var en musikgudstjänst, som egentligen intresserade vissa, snävt begränsade, musikaliskt orienterade kretsar. Helt annorlunda har det kommit att utveckla sig för tidebönen. Det är säkert i detta nu många, som ha lärt känna tidebönen under skolåren eller i konfirmationsundervisningen eller vid ungdomsläger och som alls icke ha någon aning om att den kan sjungas. Tidegården har vunnit sin plats där och i hemmen som läst tidebön.

2. Detta har haft en annan följd: Tidegården har vunnit ingång på områden, där ingen kunde vänta att den skulle mottagas. Det gäller skolan, konfirmandundervisningen, hemmet och ungdomskretsen. På dessa platser hade aldrig 1914 års vesperale vunnit ingång. Kunde någon tänka sig en matutin eller vesper ur detta i sig utmärkta vesperale utförd i en skolklass eller i en ungdomskrets? Att tidegården vunnit ingång på dessa håll betyder att den fått ett vidare underlag och nya möjligheter.

Huru glädjande detta än ter sig med hänsyn till tidebörens framtid, så medför det en vansklighet om tidebönen blir enbart läst tidebön. Dess verkliga väsen blommar ut i sin fullhet först som sjungen tidebön. Man kan ta som exempel responsorierna i matutinen. Dessa te sig i den lästa tidebönen skäligen matta, medan deras uppgift och innebörd kommer till uttryck i all sin rikedom, när de sjungas. När den lästa tidebönen blir väl inövad och något som deltagarna gjort sig fullständigt förtrogna med, så behöves sången såsom ett nyttigt och nödvändigt komplement, såsom en möjlighet till fortsatt personlig utveckling och fortsatt arbete.

I det nuvarande läget med dess många löften för den evangeliska tidegården, ligger en fara däri att förtrogenheten med den gregorianska sången är för ringa. Själva dess teknik och väsen är alltfört litet känt och därigenom läggas onödigt stora hinder i vägen för den sjungna tidebönen.

Bristen på möjligheter till verklig utbildning i denna den speciellt kyrkliga sången är påfallande. Vare sig man vänder sig till universitetens kurser för de blivande prästerna eller till musik-

högskolans utbildning av de blivande organisterna så finner man samma förhållande: den gregorianska sången har icke plats på schemat, i varje fall ej sådan plats att eleverna få säkerhet i utförandet. Vid den lägre organistexamen är ämnet alls icke beaktat.

Resultatet blir att varken prästen eller organisten behärskar denna sångkonst, som dock måste anses grundläggande för all kyrklig sång.

I samma mån som tidebönen på skilda områden blir utövad mera regelbundet kommer även behovet av fortsatt utbyggnad av den svenska tidegården att framträda klarare. För kyrkoåret föreligger för närvarande allenast en första begynnelse. Stora delar av kyrkoårsmaterialet har emellertid ännu icke kunnat inarbetas. I den mån församlingslivet återupptar daglig tidebön kommer ett komplement här att fordras.

Genom den nuvarande bristen på utbildningsmöjligheter i den gregorianska sångens praxis liksom överhuvud taget i tidebönens eget väsen och i dess utförande kan det förutsättas att olika traditioner uppstå inom vårt land. Sådana kunna äga sitt värde och sin betydelse. Men för saken i dess helhet vore det förvisso av värde om den generation, som nu deltar i återuppbyggandet av tidegårdstraditionen, kunde enas om en gemensam linje.

Vad här ovan anförts har under sistlidna höst föranlett ett par försök att sammanföra sådana personer, som praktiskt övat tidebön, läst eller sjungen. Den 15—17 september samlades i Söderköping ett trettiotal inbjudna till studiekonvent, vid vilket tidebön övades. Man följde i huvudsak kyrkmässans tider, varjämte vid den ena av de båda nattvardstillfällena ordningen från 1541 års svenska mässa följdes. Sången utfördes efter serien in summis festis ur Höghandskriften. I ett föredrag om problemet text och ton lät kyrkoherde K. Peters de svåra problem skymta, som hänga samman med överförande av den latinska texten till svenska. Samma tema behandlades av kyrkoherde A. O. T. Hellerström med hänsyn till Mässans introitus, såsom detta moment nu håller på att ordnas för vårt svenska kyrkoskick. Uppgifterna att tillrättalägga det gamla materialet för nutida praxis är så mycket vanskligare, som vi här sakna en egen tradition att bygga på. Den ansats, som reformationstiden gjorde, kom aldrig att fullföljas. De estetiska och liturgiskt-musikaliska problem, som här resa sig, tarva en ingående undersökning och behandling.

Erfarenheter i bruket av tidebönen utgjorde ämnet för ett samtal, som dess värre för den knappt tillmätta tidens skull icke fick den belysning, som ämnet varit värt. Inledare voro musikdirektör Rolf Forssman och kyrkoherde Jan Redin.

Vid detta studiekonvent debatterades även möjligheterna för tidegårdens utövare att regelbundet samlas och att sammanföras till ett sällskap för att befordra den svenska tidegården. En kommitté tillsattes för att föra saken vidare. I densamma invaldes kyrkoherdarna Arthur Adell och Knut Peters samt kantor Karl

G. Gustafsson, Gökhem, vilka med sig adjungerat stiftsadjunkt Pehr Edwall, Växjö.

Efter fortsatta diskussioner har genom deras initiativ ett sällskap grundats under namnet: Laurentius Petri Sällskap. Dess syftemål och framtidsplaner framgå av här vidfogade meddelande.

Till medlemskap i detta sällskap inbjudes en var för den svenska reformationstidstraditionen intresserad.

LAURENTIUS PETRI SÄLLSKAPET.

Sedan en halv mansålder tillbaka har den evangeliska tidegården åter vunnit burskap inom Sveriges kyrka. I församlingens fromhetsliv, i hem och skola samt i den enskildes andaktsövning har den visat sig användbar. Olika riktningar inom kyrkan har upptagit den, synbarligen därför att den tillmöteskommer behovet av ordnat böneliv. Det andliga läget påkallar fördjupning och fasthet i andaktslivet.

Tiden synes nu vara mogen att sammanföra dem som hysa intresse för tidebönen till en sammanslutning med uppgift att fastare utgestalta den svenska tidegårdstraditionen.

Det nygrundade Laurentius Petri Sällskapet har gjort detta till sin uppgift. Vi inbjuda härmed för tidebönen intresserade präster, organister, lärare och lärarinnor, ungdomsledare, kyrkovårdar och andra lekmän att inträda som medlemmar i sällskapet.

Söderköping, Söndrum, Gökhem, Växjö den 21 oktober 1941.

Arthur Adell
Karl G. Gustafsson

Knut Peters
Pehr Edwall.

L P S

Sällskapets uppgift är att på vår svenska reformationstids grundval återuppbygga en evangelisk tidegårdstradition till stärkande av den enskildes och hemmets andaktsliv och till församlingens uppbyggande.

Sällskapet anordnar årligen studiedagar, kurser och andra sammankomster, varvid samarbete med befintliga kyrkliga organisationer eftersträvas. Om denna sida av sällskapets verksamhet ger närslutna arbetsplan för 1941—1942 närmare besked.

Sällskapet förverkligar sina syften även genom litterär verksamhet, bl. a. genom utgivande av en serie populära, instruktiva skrifter, av vilken K. Peters' skrift: Tidegård utgör det första.

Föreningens angelägenheter handhaves t. v. av undertecknade. Årsavgiften är 10 kronor, för sammanslutningar 15 kronor.

För närmaste arbetsår utsändes till medlemmar, som före den 1 januari 1942 insända medlemsavgiften, den nyutgivna »Hög- och Bjuråkershandskrifterna» (faksimiletryck, bokhandelspris 30 kr.).

Anmälan om medlemskap göres till kyrkoherde K. Peters, Söndrum, Halmstad, genom att insätta medlemsavgiften på sällskapets postgirokonto 17 13 72.

ARBETSPLAN FÖR ÅRET 1941—1942.

- I. *Kyrkodagar för tidebön* avsedda för nybörjare bland tidegårdens ledare i kyrka, skola, ungdomsarbete. Vill meddela instruktion och inlevelse i tidebön.
22—23 november 1941 i Söderköping.
31 januari—1 februari 1942 (ev.) i Växjö. Anmälan till stiftsadjunkt P. Edwall, Växjö.
För Göteborgs stift i Söndrum.
För Skara stift i Gökhem, ev. Varnhem.
För Stockholm: I Storkyrkan (ev. 14—15 februari).
- II. *Ledaredagar* avsedda för begränsat antal, inbjudna ledare.
20—22 januari 1942 i Söderköping.
- III. *Kyrkhelger* avsedda för tidebörens utövare och vänner. Vill meddela uppbyggelse, rekreation och inlevelse i tidebön.
3—6 januari 1942 i Söderköping. Ledare: missionär Gunnar Sjöholm. Avgift 5 kr. Anmälan till pastorsämbetet i Söderköping senast 24 december.
2—6 april 1942 i Söderköping. Ledare: sjömansvårdssekreterare A. Uddling.
- IV. *Koralveck*a avsedd för mera försigkomna utövare av tidebönsången.
16—21 juni 1942 i Båstad. Ledare: musikdirektör R. Blennow, kantor A. Runbäck.
- V. *Sommarting* avsett för gymnasister och seminarister.
23—26 juni i Torpa. Ledare: komministrarna Bo Giertz och O. Agrell.
- VI. *Utbildningskurs* avsedd för organistelever, teologer, organister och präster, för instruktion i tidebön och dess utförande.
5—10 augusti 1942 i Söderköping.
- VII. *Studiekonvent med årsmöte*.
10—12 augusti 1942 i Söderköping.

Högs och Bjuråkershandskrifterna.

Gamle prosten R. Norén skulle högeligen ha fröjdats sig, om han fått uppleva det nytryck av Bjuråkershandskriften som nu föreligger. Det är nämligen han som upptäckt den och genom att delvis på den bygga sitt arbete för Musiken till Svenska Mässan 1897 gjort den allmänt känd. Säkert anade han icke vilken betydelse

Arthur Adell, Musikhandskrifter från Högs och Bjuråkers kyrkor. Lund, C. W. K. Gleerup 1941. Pris inb. kr. 30:—.